

## TRECEREA LA VIAȚA VEȘNICĂ ȘI DESPĂRȚIREA SUFLETULUI DE TRUP ÎN GÂNDIREA IMNOGRAFIILOR CREȘTINI

Pr. Asist. Univ. Dr. Cosmin SANTI  
UNIVERSITATEA „VALAHIA” – TÂRGOVIȘTE

**ABSTRACT:** Immediately after death, the soul plunges into a light at the same time tender and lucid, allowing the soul to see his life again, to understand its innermost depths. It is that sensation of both wellness and pain that you experience every time a spiritually brilliant being is scrutinizing your soul, easily penetrating the ugliness of your character. This purifying sleep is not at all a state of unconsciousness. Death sets the person free from this leather costume in which we were enfolded the moment we went out of the paradisiac condition and by means of which we have been directed from transparent participation toward the universe. The shape, the faculties, the senses of the body, aspired by the infinite, become interiorized and it is no longer the soul inside the body, but the body inside the soul. The senses that have become spiritualized, the perfect memory permit true personal meetings, not just between the dead, but also between the dead and the living. The place of these encounters can only be Christ, this center toward Whom all the lines converge, Christ in Whom we are all one another's limbs. The prayer of the Church facilitates and accompanies the exode of the soul.

**Keywords:** *hour of death, eternal life, soul, body, hymnography*

Primul adevăr pe care îl mărturisește experiența de fiecare zi în chip cu totul nemincinos, este că noi toți neapărat vom trece prin moarte la viața veșnică. O vedem, o mărturisim, dar n-o credem; cauza este aceea că noi am vrea să trăim întotdeauna, iar ceea ce voim nădăjduim, pentru că acest lucru se află prezent în om încă de la creație, sufletul fiind cel care, prin atributul veșniciei prezent în el, ca și chip al lui Dumnezeu, dorește să tragă și trupul în această nemurire, omul suspinând astfel după fericirea paradisiacă, pierdută de mult, dar readusă nouă de către Mântuitorul Hristos.

Moartea este faptul cel mai profund și mai semnificativ al vieții, care îl ridică pe ultimul muritor deasupra cotidianului și platitudinii. Numai ea pune în profunzimea ei problema sensului vieții. Viața are

sens pentru că există moartea. Moartea se dovedește a fi singura ieșire ce permite trecerea din timpul rău la veșnicie, viața veșnică fiind accesibilă doar prin ea. Prin urmare, în ea își pune omul ultima speranță, de unde reiese, astfel, însemnătatea și importanța morții, dar și paradoxul său cel mai prodigios. Așadar, viața nu este nobilă decât pentru că presupune moartea, care atestă că omul este destinat unei alte vieți, unei vieți supreme, fără ea existența fiind una josnică și absurdă. Între viața în timp și viața în veșnicie se întinde un abis ce nu poate fi trecut decât prin actul morții, prin angoasa rupturii<sup>1</sup>.

Învățătura celor 12 Apostoli arată cu privire la calea morții că „mai întâi de toate este rea și plină de blestem; ucideri, adultere, pofte, desfrânări, hoții, idolatrii, vrăji, farmece, răpiri, mărturii mincinoase, fățarnicii, inimă vicleană, vicleșug, mândrie, răutate, obrăznicie, lăcomie, cuvinte de rușine, invidie, nerușinare, îngâmfare, fudulie, lipsă de teamă; aparținătorii morții sunt prigonitori ai celor buni, urători de adevăr, iubitori de minciună; nu cunosc răsplata dreptății, nu se lipsesc de bine, nici de dreapta judecată; nu priveghează spre bine, ci spre rău; bunătatea și răbdarea sunt departe de ei; iubesc cele deșarte, umblă după mită, nu miluiesc pe sărac, nu suferă pe cei necăjiți, nu cunosc pe Creatorul lor, ucigași de copii, stricători ai fapturii lui Dumnezeu, întorc spatele celui lipsit, asupresc pe cel în strâmtorare; apărători ai bogaților, judecători nelegiuți ai săracilor, plini de tot păcatul”<sup>2</sup>.

Omului îi este frică de moarte? Da și nu, în funcție de cât de serios și-a pus întrebarea. Spuneau în trecut filosofii că nu de moarte se tem, ci de veșnicia ei, o gândire eronată, pentru că moartea nu este veșnică, ci este doar o trecere la o viață veșnică, bună sau rea, aceasta depinde de faptele săvârșite în viața pământească. Marele filosof Goethe a lansat cândva o idee conform căreia, mori și devi (Stirb und Werde), adică devenire prin moarte<sup>3</sup>. „Cu adevărat, înfricoșată este taina morții, cum sufletul de trup cu sila se desparte din încheieturi, și dimpreună ființa, legătura cea prea firească cu voința lui Dumnezeu se

---

<sup>1</sup> N. Berdiaev, *Despre menirea omului*, traducere de Daniel Hoblea, Editura Aion, Oradea, 2004, p. 331.

<sup>2</sup> \*\*\*, *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indici de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 29-30.

<sup>3</sup> M. V. Homescu, *Scrutând moartea... ca idee și fenomen*, în „Altarul Banatului”, XLIV (1994), nr. 7-9, p. 13.

taie. Pentru aceasta ne rugăm Ție: pe cei ce s-au mutat, odihnește-i în corturile dreptilor Tăi, dătătorule de viață, Iubitorule de oameni.”<sup>4</sup> „Plâng și mă tânguiesc când gândesc la moarte și văd în morminte frumusețea noastră, cea zidită după chipul lui Dumnezeu, zăcând: grozavă, fără mărire și fără chip. O, minune! Ce taină este aceasta, ce s-a făcut cu noi? Cum ne-am dat stricăciunii? Cum ne-am înjugat cu moartea?”<sup>5</sup>.

### **Ceasul morții, o clipă ce desparte timpul de veșnicie**

Până la viața veșnică, omul trebuie să depășească înfricoșatul ceas al morții, adică momentul concret al despărțirii sufletului de trup, al vieții de trup. Există o teamă de moarte deoarece conștientizăm că dincolo nu există timp și spațiu, aceste două cârje cu ajutorul cărora ne târâm prin viață, și astfel, confundăm conștiința de moarte cu frica de moarte. Însă, pentru a învăța cum să mori, trebuie mai întâi să înveți cum să trăiești, ghidându-te după poruncile și povețele Mântuitorului Hristos și ale Bisericii Sale. „Despărțirea sufletului de trup este taină înfricoșătoare și înspăimântătoare pentru toți; căci sufletul se duce tânguindu-se, iar trupul se acoperă, fiind dat pământului. Pentru aceasta, și noi, cunoscând moartea trupului, să alergăm cu lacrimi la Mântuitorul, strigând: pomenește-ne și pe noi, când vei veni întru împărăția Ta”.<sup>6</sup> „Cum petrec fără grijă? Cum îmi trec întru răspândire vremea vieții mele, neluând în minte păcatele mele cele multe, nici groaza morții cea înfricoșată și cercetarea cea nemitarnică? O, cine mă va izbăvi din focul cel veșnic? De nu vei fi Tu mie milostiv, Dumnezeule însuși prea Bunule”<sup>7</sup>.

În ceasul morții „vom avea trebuință de multe rugăciuni, de mulți care să ne ajute, de multe fapte bune, de multă mijlocire din partea îngerilor, de-a lungul întregii noastre călătorii prin văzduh.

---

<sup>4</sup> \*\*\*, *Octoiul Mare, care cuprinde slujba Învierii pe opt glasuri*, Tipografia cărților bisericești, București, 1952, Glasul al IV-lea, Sâmbătă dimineață, La Stihovă, Stihirile morților, Stihira I, p. 366.

<sup>5</sup> \*\*\*, *Molitfelnic, care cuprinde slujbe, rânduieli și rugăciuni săvârșite de preot la diferite trebuințe din viața creștinilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, Rânduiala Însmormântării Mirenilor, Stihirile Sfântului Ioan Damaschin, Stihira a VIII-a, glasul a VIII-lea, p. 229.

<sup>6</sup> *Ibidem*, Rânduiala Însmormântării Preoților și a Diaconilor de mir, Fericirile, Stihira a III-a, glasul al II-lea, p. 273.

<sup>7</sup> \*\*\*, *Octoiul Mare*, Glasul al VIII-lea, Duminică seara, la Doamne strigat-am, Stihirile de umilință, Stihira I, p. 651.

Dacă atunci când străbăteam o țară străină sau un oraș necunoscut avem nevoie de călăuză, cu atât mai mult vom avea nevoie de călăuze și de ajutoare să ne arate calea printre nevăzutele dregătorii și puteri și domnii ale văzduhului, care sunt numite persecutori și vameși și perceptori”<sup>8</sup> (Sfântul Ioan Gură de Aur).

Ceasul morții este ceasul începutului nemuririi. Să știi și să accepți că vei muri este aproape o virtute. Cât de frumos simțeau aneștrii noștri italici când ziceau „Homo toties moritur, quoties amittit suos”<sup>9</sup>, adică omul moare ori de câte ori pierde pe câte unul dintre ai săi. De aceea, noi, creștinii, ne rugăm astfel: „Stăpâne Atotțiitorule, Dumnezeule al părinților și Doamne al milei, Făcătorule al neamului celui muritor și al celui nemuritor și a toată firea omenească, ce se zidește și iarăși se strică; Ziditorule al vieții și al morții, al trăirii celei de aici și al mutării celei de acolo; Cel ce măsoară anii celor vii și rânduiești ceasul morții; Care duci și scoți din iad; Cel ce legi în neputință și dezlegi în putere; Care tocmești cele de aici spre trebuință și orânduiești cu folos cele viitoare; Care ai însuflețit cu nădejdea învierii pe cei vătămați cu boldul morții, Însuți, Stăpâne al tuturor, Dumnezeule, Mântuitorul nostru, nădejdea tuturor marginilor pământului”<sup>10</sup>.

De cele mai multe ori acuzăm moartea că vine pe furiș, că ne ia pe neașteptate. „Pocăință nu ți-ai agonisit nepocăite suflete, de ce te zăbovești? Tăierea morții și sfârșitul se apropie, sosit-a ca un fur”<sup>11</sup>. Însă, nu este chiar așa, pentru că omul, din clipa când se naște moare puțin câte puțin, în fiecare zi, iar moartea atunci când survine, nu-i decât un act final, un moment al unei etape care ne-a însoțit toată viața, căci frumos spunea un poet „traduc suflul morții chiar în inima morții”<sup>12</sup>. Adevărat este faptul că omul ar trebui ca zilnic să moară cu Hristos, omorând păcatul în el, și tot zi de zi să învieze cu Hristos prin credință și fapte bune, la o nouă viață virtuoaasă. Din acest punct de

---

<sup>8</sup> \*\*\*, *Profeții și mărturiile creștine pentru vremea de acum (selecție de texte de la Sfinții Părinți și autori contemporani)*, vol. 2, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2006, pp. 116-117.

<sup>9</sup> M. V. Homescu, *art.cit.*, pp. 14-17.

<sup>10</sup> \*\*\*, *Penticostarul, adică sfintele slujbe de la Duminica Paștilor până la Duminica Tuturor Sfinților*, Luni după Rusalii, la Vecernie, Rugăciunea a cincea, p. 334.

<sup>11</sup> \*\*\*, *Mineiul pe Iunie*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2001, Ziua a douăsprezecea, la Utrenie, la Stihovă, Și acum..., glasul al VI-lea, p. 115.

<sup>12</sup> M. V. Homescu, *art.cit.*, p. 18.

vedere, privind lucru-rile cu ochii omului depărtat de Dumnezeu, socotim moartea totdeauna precoce pentru tineri și tardivă pentru bătrâni, ceea ce nu este adevărat, ci doar ni se pare, este o închipuire care duce pe om deseori la deznădejde. Noi, trebuie să ne rugăm întotdeauna ca în timpul Sfântei Liturghii cu cererea de la ectenie, care zice: „Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos să cerem”<sup>13</sup>.

Dar se pune întrebarea dacă amintirea morții este atât de folositoare pentru suflet, „de ce Dumnezeu nu ne arată ceasul în care vom pleca din această lume? Dacă am fi știut când vom muri, până la ultima clipă am fi trăit în păcat. Și ne-am fi pocăit cu puțin înainte de moarte. Astfel, însă, așa cum am fi trăit în păcate și am fi plecat neîndreptați. Tot așa, dacă am fi știut ceasul morții noastre, am fi murit înainte de ceasul nostru. Viața noastră, așteptând această clipă înfricoșătoare, ar fi devenit zbuciumată și de nesuportat. Putem crede că nu am fi putut suporta o asemenea știință. De aceea, Preaiubitul de oameni Dumnezeu, din iubirea Sa de oameni, nu ne descoperă ceasul morții noastre”<sup>14</sup>. „Se apropie, suflete, sfârșitul, se apropie și nu te îngrijești, nu te gătești. Vremea se scurtează, scoală-te, aproape lângă uși este Judecătorul; ca un vis, ca o floare trece vremea vieții. Pentru ce în deșert ne tulburăm?”<sup>15</sup>. „Suflete al meu, suflete al meu, scoală, pentru ce dormi? Sfârșitul se apropie și te vei tulbura, ci te deșteaptă, ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu, Care pretutindena este și toate le plinește”<sup>16</sup>. „Suspină, lăcrimează, suflete, întoarce-te, căiește-te; s-a apropiat ziua; lângă uși este Judecătorul;

---

<sup>13</sup> \*\*\*, *Liturghierul, care cuprinde dumnezeieștile liturghii ale sfinților noștri părinți: Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, și Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, precum și rânduiala Vecerniei, Utreniei, Dumnezeieștii Proscomidii, Liturghiei cu arhiereu etc.*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2012, Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, Ectenia Cererilor, p. 210.

<sup>14</sup> V. Bacoiani, *Sufletul după moarte*, traducere de Țârlescu Ion Andrei, Editura Bunavestire, Galați, 2002, p. 20.

<sup>15</sup> \*\*\*, *Triodul, care cuprinde slujbele bisericesti de la Duminica Vameșului și Fariseului până la Sfânta Înviere*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, Marți în întâia săptămână a Sfântului și Marelui Post, La Pavcerniță, Canonul cel Mare alcătuire al Sfântului Părintelui nostru Andrei Criteanul Ierusalimiteanul, Cântarea a 4-a, Stihira a III-a, glasul al VI-lea, p. 131.

<sup>16</sup> *Ibidem*, Stihiră din Canonul cel Mare alcătuire al Sfântului Părintelui nostru Andrei Criteanul Ierusalimiteanul

gătește-te spre răspuns și strigă: Greșit-am Ție, îndurate, milostive, bunule, Tu mă miluiește”<sup>17</sup>.

Sfântul Grigorie Dialogul scrie în „Omiliile” sale asupra Evangheliilor următoarele: „Trebuie să cugetăm adânc la cât de înfricoșător va fi ceasul morții pentru noi, la spaima ce ne va cuprinde atunci sufletul, la cum ne vom aminti de toate păcatele și vom uita de toate bucuriile, la priceperea Judecătorului. Atunci, duhurile necurate vor cerne toate faptele sufletului celui mort; apoi îi vor pune înaintea toate păcatele sper care l-au împins, pentru a-l dovedi drept complice al lor întru lucrarea necurăției. Dar de ce vorbim doar despre sufletul păcătos, când ei vin și asupra celor mai aleși dintre muritori și caută să-și ia partea de biruință asupra acestora. Dintre oameni, doar Unul a putut să spună fătă teamă, înaintea patimilor Sale: «Nu voi mai vorbi multe cu voi, căci vine și stăpânitorul acestei lumi și el nu are nimic în Mine» (Ioan 14, 30)”<sup>18</sup>.

De asemenea, Dumnezeu rânduieste când și cum se va întâmpla acest moment pentru fiecare dintre noi, dar Dumnezeu nu ne predestinează, ci omul are libera alegere de a merge pe o cale sau alta în viață; Dumnezeu nu face altceva decât să poarte de grijă omului prin actul Providenței Sale, folosind atributele dumnezeiești, precum Atotputernicia și Atotștiința Sa, prin care cunoaște sfârșitul omului ca timp și modalitate. De exemplu, chinurile martirilor sunt apocaliptice. Dumnezeu l-a apărat pe Sfântul Elefterie de multe și îngrozitoare chinuri: pat de foc, lei înfometăți, jar încins, cuptor de aramă, iar într-un final a murit tot mucenicește, prin decapitare. Dumnezeu ar fi putut să-l oprească pe călău, însă Înțelepciunea Lui de nepătruns a judecat că pentru sfânt această clipă și acest mod de moarte sunt cele mai potrivite de a pleca din această lume<sup>19</sup>. „Altă lume pe Tine, suflete, te așteaptă, și Judecătorul va să vădească cele ascunse și rele ale tale; deci să nu rămâi întru aceste de aici, ci apucă înainte, grăind către

---

<sup>17</sup> *Ibidem*, Marți dimineața în a doua săptămână a Sfântului și Marelui Post, Tricântarea, Cântarea a 2-a, Stihira a II-a, glasul al VIII-lea, p. 224.

<sup>18</sup> Sfântul Grigorie Dialogul, *Omilii la Evanghelii*, 39 la Luca 19, 42-47 apud \*\*\*, *Profeții și mărturii creștine pentru vremea de acum (selecție de texte de la Sfinții Părinți și autori contemporani)*, vol. 2, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2006, p. 117.

<sup>19</sup> V. Bacoiani, *op.cit.*, pp. 21-22.

Judecătorul: Dumnezeu, milostivește-Te spre mine și mă mântuiește”<sup>20</sup>.

Sfântul Ioan Damaschin zice că, atunci când omul ajunge în clipa cea de pe urmă a lui, vede că va primi răsplată pentru faptele lui: „Faptele oamenilor sunt cercetate în funcție de calitatea lor în balanță, după ce omul își dă ultima suflare”<sup>21</sup>. Așadar, „la ceasul sfârșitului, suflete, gândind, și de tăierea smochinului temându-te, talantul cel dat ție, cu iubire de osteneală lucrează-l, ticăloase, priveghind și grăind: Să nu rămânem afară din cămara lui Hristos”<sup>22</sup>. „Vai mie, înnegritule suflete! Până când de la răutăți nu te mai curmezi? Până când zaci în lene? De ce nu-ți aduci aminte de înfricoșătorul ceas al morții? De ce nu te cutremuri cu totul de înfricoșătoarea judecată a Mântuitorului? Oare, ce vrei să răspunzi, sau cum vrei să dai seamă? Lucrurile tale stau de față, spre muștrarea ta, faptele tale te vădesc, pârându-te. Deci, o, suflete! Vremea a sosit, aleargă, apucă înainte și cu credință strigă: Greșit-am, Doamne, greșit-am Ție; dar știu, Iubitorule de oameni, bunătatea Ta; Păstorule cel bun, nu mă despărți pe mine de la starea cea de-a dreapta Ta, pentru mare mila Ta”<sup>23</sup>.

Sufletul, în momentul când se apropie clipa ieșirii lui din trup, trece peste nebănuite și uluitoare încercări:

➤ frică de necunoscut: prin moarte sufletul se stabilește singur în cealaltă viață, însă de la sine îi este cu neputință de a trece în locuința lui, unde stă singur. Astfel, sufletului îi este frică de acest necunoscut, nevoița lui moderându-se chiar la ieșirea din trup, când vin însoțitorii și-l conduc; pe cel drept îl iau îngerii, iar pe cel păcătos demonii;

➤ despărțire grabnică: trupul și sufletul sunt ca un cuplu în care cele două se iubesc reciproc; astfel, când vine clipa despărțirii, sufletul plânge și este îndurerat, nu vrea să părăsească trupul, în grabă se desparte; este vrerea lui Dumnezeu ca acest cuplu să se distrugă, să se rupă de la mijloc; „omul în această clipă se simte ca și când ar fi jupuit de viu, suferă precum suferă femeile când le e greu la

---

<sup>20</sup> \*\*\*, *Triodul*, Stihiri de umilință, glasul I, Duminică seara, la Doamne Strigat-am, Stihira a III-a p. 695.

<sup>21</sup> Sfântul Ioan Damaschin apud V. Bacoiani, *op. cit.*, p. 12.

<sup>22</sup> \*\*\*, *Triodul*, În Sfânta și Marea zi Marți în Săptămâna Patimilor, Denia de Luni seara, la Utrenie, Condac, glasul al II-lea, p. 559.

<sup>23</sup> *Ibidem*, Duminica Lăsatului sec de carne, La Vecernie-Sâmbătă Seara, la Stihioavnă, Slavă..., glas VIII, pp. 40-41.

naștere”<sup>24</sup>. „Mare plâns și tânguire, mare suspin și nevoie este despărțirea sufletului. Atunci apare iadul și pierzarea pentru viața cea trecătoare, care este umbră fără ființă, vis de înșelăciune care se arată ca o nălucă, chin al vieții pe pământ. Să fugim departe de tot păcatul lumesc, ca să moștenim cele cerești”<sup>25</sup>. „Când sufletul este răpit cu putere din trup, de îngeri înfricoșători, el uită de toate rudele și cunoscuții și poartă grijă de cele viitoare, de judecățile ce vor fi asupra deșertăciunii și trupului mult chinuit”<sup>26</sup>. Biserica are o rugăciune specială pentru cei care își dau cu greu sufletul: „Doamne să faci fără durere dezlegarea din trup a sufletului robului Tău (N)..., și dezleagă pe robul Tău de această durere de nesuferit și de această neputință amară...”<sup>27</sup>.

➤ vedenie de demoni: Demonii așteaptă cu nerăbdare clipele cele din urmă ale morții noastre. Pentru aceștia este ultima și cea mai bună șansă de a vătăma sufletul nostru. „Întunericul cel prea înfricoșat al morții tulbură sufletul meu, și iscodirea diavolilor totdeauna mă face a mă uimi și a mă cutremura, de la care izbăvește-mă bună Mireasă a lui Dumnezeu, cu puterea Ta Fecioară neispită de nuntă, și la limanul mântuirii mă așează și la lumina cea neînserată a Sfinților”<sup>28</sup>. „Temându-mă de ceasul sfârșitului și de ridicarea asupra-mi a diavolilor cea înfricoșată, strig Ție eu ticălosul, din suflet, cu durere: Stăpâne Doamne, cu puterea Ta zdrobește cursele și smintelele lor, și să nu lași pe robul Tău să facă cheltuială a răutății lor. Vezi mâhnirea mea, și ia aminte la necazul meu, și-mi vindecă ticălosul meu suflet din dureri, Dumnezeule prea Îndurate, Cea ce dăruiești lumii mare milă”<sup>29</sup>. „Chivernisește Curată, ceea ce ești cu totul fără prihană, ticălosul meu suflet, și te milostivește spre dânsul, cel ce se alunecă prin mulțimea greșelelor întru adâncul pierzării, și în ceasul

---

<sup>24</sup> Cuv. Nichita Stithat apud. Arhim. V. Bacoiani, *op.cit.*, p. 34.

<sup>25</sup> \*\*\*, *Molitfelnic*, Rânduiala Însmormântării Mirenilor, Stihirile, Stihira a V-a, glasul al II-lea, p. 237.

<sup>26</sup> *Ibidem*, Stihira a VIII-a, glasul al II-lea, p 238

<sup>27</sup> \*\*\*, *Aghiasmatar, care cuprinde slujbe, rânduieli și rugăciuni săvârșite de preot la diferite trebuințe din viața creștinilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, Slujba la ieșirea grea a sufletului, Rugăciune pentru cel ce se luptă greu cu moartea, p. 182.

<sup>28</sup> \*\*\*, *Octoihul Mare*, Glasul al IV-lea, Marți seară, La Doamne strigat-am, Stihirile Crucii, Stihira a VI-a, p. 321.

<sup>29</sup> *Ibidem*, Glasul al V-lea, Vineri seară, la Doamne Strigat-am, Stihirile de umilință, Stihira a II-a, p. 445.



cel înfricoșat al morții, tu mă răpește de la diavoli ce mă clevesc, și din toată munca”<sup>30</sup>.

Este important faptul că, în momentul clipelor amare ale morții, Dumnezeu, Iubitorul de oameni, nu-l lasă singur pe om. Altfel s-ar scufunda în neagră deznădejde, în deprimare. Când omul își dă sufletul, suferă, se chinuiește. De aceea, în aceste clipe este bine să ajutăm pe cel aflat în asemenea primejdie, printr-o rugăciune caldă, cu un strigăt către Dumnezeu cel Atotbun. „Acum suspinați, pentru mine ticălosul, toate marginile pământului și împreună lacrimați, căci a venit de sus hotărâre cumplită: să mi se lege mâinile și picioarele și să fiu lepădat afară”<sup>31</sup>. „Plângeți-mă pe mine, tânguiți-mă, cete îngerești și voi, toți iubitorii de Hristos pământeni, că, fără îndurare, sufletul meu este despărțit de trup”<sup>32</sup>. „Când vei vrea Nemuritorule, cu porunca Ta să desparți sufletul meu din legăturile trupului, atunci să-ți fie milă de mine și să-mi trimiți înger blând cu veselă căutătură căutând, ca să mă ia și să mă apere de boierii întunericului, și să mă întărească, ca să călătoresc cu leznire drept suirea cea din văzduh și să ajung neosândit, să mă închin înfricoșatului Tău scaun, Dumnezeule prea Bunule”<sup>33</sup>.

De aceea, bine este ca omul să fie pregătit pentru ceasul morții, prin împăcare cu cei care este certat, dar mai ales prin spovedanie și împărtășanie, deoarece, puțin după ceasul morții, va trece prin neașteptate încercări: ieșirea dureroasă din trup, vămile cele groaznice și răspunsul în fața Domnului nostru Iisus Hristos.

Dar sunt momente când sufletul nu iese din trup cu ușurință și această stare de fapt chinuie pe om. Acest lucru se întâmplă atunci când cel aflat pe patul de moarte a fost blestemat de cineva să aibă un sfârșit rău și, iarăși, când Dumnezeu dă celui gata de moarte ultima clipă a pocăinței<sup>34</sup>. „Vai mie, desfrânatul! Amar mie, ticălosul! Căci

---

<sup>30</sup> *Ibidem*, Glasul I, Polunoșnița, Canonul Sfintei Treimi, Sedealna, Slavă... Și acum..., p. 14.

<sup>31</sup> \*\*\*, *Molitfelnic*, Slujba la ieșirea cu greu a sufletului, Canonul-alcătuire a lui Andrei al Cretei, Ierusalimiteanul, Cântarea a 8-a, Stihira I, glasul al VI-lea, p. 179.

<sup>32</sup> *Ibidem*, Cântarea a 4-a, Slavă, glasul al VI-lea, p. 176.

<sup>33</sup> \*\*\*, *Octoiul Mare*, Glasul al VI-lea, Luni seară, la Doamne strigat-am, Stihiri de umilință, Stihira a III-a, p. 489.

<sup>34</sup> V. Bacoiani, *op.cit.*, pp. 34-38.

măinile-mi tind către prietenii mei și lacrimi vărs din ochi, dar nu este nimeni să mă miluiască”<sup>35</sup>.

Dar, totuși, referindu-ne strict la ceasul morții, trebuie să avem în vedere că, deși toată viața noastră este un război continuu pe pământ și că trebuie să luptăm întotdeauna, până la sfârșitul vieții noastre, ziua cea mai de seamă a luptei noastre rămâne, totuși, ultimul ceas al morții, pentru că oricine va cădea în acel moment, nu se va mai ridica. De aceea, trebuie ca acest moment unic din viața omului să te găsească cât mai bine pregătit pentru a lupta cu bărbăție. „Vai, câtă luptă are sufletul când se desparte de trup! Vai, cât lacrimiază atunci și nu este cine să-l miluiască pe dânsul! Către îngeri ridicându-și ochii, în zadar se roagă; către oameni mâinile tinzându-și, nu are cine să-i ajute”<sup>36</sup>.

Vrăjmașii diavoli obișnuiesc a ataca în ceasul morții cu patru asupra periculoase: contra credinței, cu deznădejdea, cu slava deșartă și cu felurite închipuiri și prefacerile diavolilor în îngeri de lumină. Dacă vei fi atacat contra credinței, nu da drumul deloc necredinței din inima ta, scoate pornirile diavolului ce voiește, prin război, să te smintească în acel ceas, și roagă-te îndelung lui Dumnezeu și ține-ți inima tare și neclintită. Nici cumva să nu deznădăjduiești în acele clipe, pentru că îți vor fi puse înainte fapte prin care ai ofensat pe Dumnezeu, îți vei vedea toate păcatele tale, și atunci să ceri iertare lui Dumnezeu și să nădăjduiești la iertarea Sa. Dar, în acel ceas, să nu te mândrești cu slavă deșartă, gândindu-te la faptele bune și frumoase pe care le-ai săvârșit în viață, căci noi tot „slugi netrebnice suntem, căci doar ceea ce am fost datori să facem am făcut” (Luca 17, 10).

Numai astfel vom putea trece peste aceste grele încercări, numai așa vom slăbi puterea vrăjmașului în ceasul morții, și așa, ni se va deschide calea ca să trecem de la acest pământ și surghiun la Ierusalimul ceresc<sup>37</sup>. „De acum nu mă voi mai teme Stăpâne Hristoase, de întoarcerea în pământ, că Tu cu Învierea Ta pentru

---

<sup>35</sup> \*\*\*, *Molitfelnic*, Slujba la ieșirea cu greu a sufletului, Canonul-alcătuire a lui Andrei al Cretei, Ierusalimiteanul, Cântarea a 4-a, Stihira I, glasul al VI-lea, p. 176.

<sup>36</sup> *Ibidem*, Rânduiala Însmormântării Mirenilor, Stihirile Sfântului Ioan Damaschin, Stihira a II-a, glasul al II-lea, p. 228.

<sup>37</sup> Sfântul Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut*, Editura Egumenița, Galați, 2008, pp. 193-198.

bunătatea ta cea multă, pe mine cel uitat m-ai ridicat de la pământ la înălțimea nesticăciunii”<sup>38</sup>.

Despre ceasul morții vorbește pe larg Sfântul Chiril al Alexandriei, în cuvântul la ieșirea sufletului: „Ce spaimă și cutremur te așteaptă suflete în ziua morții! Ai să-i vezi atunci pe groaznicii, sălbatici, cruzii, nemilostivii și nerușinații demoni, asemeni unor harapi mohorâți ce te înconjoară. Doar vederea lor este mai crâncenă decât orice chin. Sufletul, văzându-i este cuprins de tulburare, se agită, se zvârcolește, încearcă să se ascundă, cade la picioarele Îngerilor lui Dumnezeu. Sfinții îngeri îl țin; străbătând cu el văzduhul și înălțându-se, ei întâlnesc vămile care păzesc drumul de la pământ la cer și care rețin sufletele și le împiedică să se înalțe mai departe”<sup>39</sup>.

Cu referire la această clipă, Sfântul Grigorie de Nazianz spune: „Se cuvine să trăiești pentru veacul ce va să fie și să faci din viața aceasta o neîncetată aducere aminte de moarte”<sup>40</sup>.

Sfântul Atanasie cel Mare, la rândul său, îndeamnă: „Adu-ți aminte în tot ceasul că vei pleca de aici și în fiecare zi să ai moartea înaintea ochilor”<sup>41</sup>. Iar Sfântul Ioan Scărarul zice: „Gândul morții să fie cu tine și când adormi și când te trezești”<sup>42</sup>. Sfinții Părinții ne îndeamnă să trăim fiecare zi ca și când ar fi cea din urmă.

Sfântul Ioan Gură de Aur vede vremea din ceasul morții ca o salvare a sufletului, căci „trupul nostru înainte să fie nimicit scoate sufletul, care locuiește într-însul, ca și cum l-ar scoate dintr-o casă veche și gata să se prăbușească, pentru a-l așeza iarăși cu slavă și mai mare în casa nouă, care se va clădi”<sup>43</sup>. „Toate părăsindu-le, suflete, gândește-te la ceasul tău cel de pe urmă și ia aminte de sineți, spre ieșire gătindu-te, ca nu cumva venind moartea, fără de veste să te

---

<sup>38</sup> \*\*\* , *Octoihul Mare*, Glasul al VI-lea, Duminică dimineață, alt Canon al Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare, Peasna a 5-a, Stihira a III-a, p. 471.

<sup>39</sup> Sfântul Chiril al Alexandriei apud Sfântul Ignatie Brancianinov și Teofan Zăvorâțul, *Cuvânt despre moarte*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1993, p. 29.

<sup>40</sup> Sfântul Grigorie de Nazianz apud Jean-Claude Larchet, *Creștinul în fața bolii, suferinței și a morții*, traducere din limba franceză de Marinela Bojin, Editura Sofia, București, 2006, p. 234.

<sup>41</sup> Sfântul Atanasie cel Mare apud J.-C. Larchet, *Creștinul în fața bolii, suferinței și a morții*, traducere din limba franceză de Marinela Bojin, Editura Sofia, București, 2006, p. 235.

<sup>42</sup> Sfântul Ioan Scărarul apud J.-C. Larchet, *op.cit.*, p. 235.

<sup>43</sup> Sfântul Ioan Gură de Aur, *Problemele vieții*, traducere de Cristian Spătăreanu și Daniela Filioreanu, Editura Cartea Ortodoxă-Egumenița, Galați, pp. 92-93.

cuprindă, aflându-te negătit. Deci, te roagă Domnului, pururea priveghind și lăcrimează<sup>44</sup>.

Pentru sfinți această despărțire este ușoară și pricină de bucurie. Sfântul Teognost spune că „sufletul care se desparte de trup plin de încredințare și-l dezbracă pe acesta ca pe o haină, încearcă o bucurie negrăită și netălmăcită. Căci dobândind cele nădăjduite, îl leapădă fără întristare<sup>45</sup>”.

## Concluzii

Suferința și chinul îndurate la ieșirea sufletului din trup nu sunt întotdeauna semn al alipirii pătimase de trup, al „filavției”, „iubirea rea a trupului”, cum o numește Sfântul Maxim Mărturisitorul, și izvor al tuturor patimilor. Mai întâi de toate este suferința firească produsă de sfâșierea firii omenești, care se desface în cele din care a fost alcătuit, rupându-se astfel unitatea persoanei umane<sup>46</sup>. „Vai, câtă luptă are sufletul despărțindu-se de trup! Vai, cât lăcrimează atunci și nu este cine să-l miluiască pe dânsul! Către îngeri ridicându-și ochii, în zadar se roagă; către oameni mâinile întinzându-și, nu are cine să-i ajute. Pentru aceasta, iubiții mei frați, cunoscând scurttimea vieții noastre, celor răposați să le cerem odihnă de la Hristos, și sufletelor noastre mare milă<sup>47</sup>”. „Iată, acum se desparte cu durere sufletul de ticălosul meu trup. Deci, să nu-l îngropați în pământ, căci nu este vrednic de aceasta; ci, târându-l afară, să-l aruncați la câini<sup>48</sup>”.

Trebuie să înțelegem că viața omului pe acest pământ este scurtă și se împutinează pe zi ce trece. Viața viitoare însă nu are sfârșit. Așa cum trece pragul morții, așa va intra în veșnicie, la capătul veacurilor. De aceea, omul trebuie să se pregătească pentru eternitatea care-l așteaptă, neprecupețind osteneală și timp. În ceasul morții nu-i vreme de gândire și gătire; această lucrare este lucrarea unei vieți întregi,

---

<sup>44</sup> \*\*\*, *Octoihul Mare*, Glasul I, Vineri seară, la Doamne Strigat-am, Stihira a II-a, p. 87.

<sup>45</sup> Sfântul Teognost, *Capete despre făptuire și vedere*, 61 apud J.-C. Larchet, *Tradiția Ortodoxă despre viața de după moarte*, traducere din limba franceză de Marinela Bojin, Editura Sofia, București, 2006, p. 75.

<sup>46</sup> Jean-Claude Larchet, *Tradiția Ortodoxă despre viața de după moarte*, traducere din limba franceză de Marinela Bojin, Editura Sofia, București, 2006, p. 75.

<sup>47</sup> \*\*\*, *Triodul*, Stihiri de umilință, glasul al II-lea, Vineri seara, la Doamne strigat-am, Slavă... a morților, alcătuire a lui Ioan Damaschin, p. 705.

<sup>48</sup> \*\*\*, *Molitfelnic*, Slujba la ieșirea cu greu a sufletului, Canonul-alcătuire a lui Andrei al Cretei, Ierusalimiteanul, Cântarea a 6-a, Stihira a II-a, glasul al VI-lea, p. 177.

clipă de clipă. Așa cum lampa nu poate da lumină fără untdelemn, tot așa creștinul nu poate intra în Împărăție fără untdelemnul faptelor bune. Și el trebuie să vegheze ca niciodată să nu-i lipsească acest untdelemn, ca să nu se asemene fecioarelor celor nebune, care n-au fost trimise în camera de nuntă (Matei 25, 1-13). Privegheați că nu știți ceasul, nici ziua (Matei 25, 13). Pregătirea pentru viața veșnică nu se face într-o clipă, și nu-i de ajuns tânguirea din ceasul morții, deși căința și întoarcerea omului către Dumnezeu la ceasul din urmă își au prețul lor<sup>49</sup>. „Cela ce vrei să vi să judeci neamul omenesc, prea drepte Judecătorule, în ceasul cel înfricoșat, pe mine osândit fiind să nu mă trimiți în focul Gheenei, ci milostivește-te și mă mântuiește”<sup>50</sup>. „Mintea nu va primi ușor acestea... Dar credința care se ridică mai presus de slăbiciunile minții, crede și primește acest adevăr”<sup>51</sup>. „Este propriu credinței să creadă chiar în lucrurile pe care nu le-a văzut încă”<sup>52</sup>. „Viața veșnică este rodul și încununarea credinței în Hristos, și aceasta nu vine altfel sufletului omenesc”<sup>53</sup>.

La slujba înmormântării auzim îndemnul: „Veniți și priviți toți străina și înfricoșătoarea vedere cunoscută tuturor, chipul care acum se arată, și să nu mai gândiți la cele trecătoare, căci, astăzi, sufletul se desparte de trup, mutându-se la lumea cea veșnică, mergând pe o cale în care niciodată n-a umblat, și la Judecătorul cel nefățarnic, unde stau înainte cetele îngerești; și înfricoșătoare este, judecata aceea, unde toți vom sta goi: unii rușinați, iar alții încununați”<sup>54</sup>.

„Poate mulți dintre cei ce cred, dar nu au credință neclintită și sigură, sunt altfel, că se poate spune despre ei că au credință în Iisus și vor primi moartea și vor muri cândva. Dar, murind, nu vor rămâne în moarte, ci vor câștiga viața. Dar dacă cineva, dobândind neclintire și

---

<sup>49</sup> J.-C. Larchet, *op.cit.*, pp. 237-238.

<sup>50</sup> \*\*\*, *Octoiul Mare*, Glasul al I-lea, Marți dimineată, alt Canon al Sfântului Ioan Botezătorul, Peasna a 8-a, Stihira a III-a, p. 50.

<sup>51</sup> Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan* apud P. Comșa, *Sfinții Părinți, acoperământul propovăduirii*, Editura ASA, București, 2006, p. 169.

<sup>52</sup> *Ibidem*

<sup>53</sup> Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan* apud P. Comșa, *Sfinții Părinți, acoperământul propovăduirii*, Editura ASA, București, 2006, p. 169.

<sup>54</sup> \*\*\*, *Molitfelnic*, Rânduiala Înmormântării Preoților și a Diaconilor de mir, după Laude, alte stihiri idiomele, Slavă..., glasul al VI-lea, p. 297.

siguranță, are credința ca o deprindere, acesta este viu și credincios cu adevărat și nu va muri în veac”<sup>55</sup> (Sfântul Chiril al Alexandriei).

Prin urmare, moartea este nașterea omului din viața pământească vremelnică, în viața veșnică. În timpul împlinirii tainei morții, lepădăm trupul, iar cu ființa noastră sufletească subțire, esoterică, trecem într-o altă lume, în locașul ființelor de același fel cu sufletele. Sufletul ieșit din trup este nevăzut și inaccesibil, tot ceea ce vedem fiind doar subita golire de viață a trupului, sau neînsuflețirea, din timpul săvârșirii tainei morții. Orice om are experiența morții. Departe de a evita realitatea, refugiindu-se în vise iluzorii, revelația biblică, în orice etapă ar fi examinată, începe prin a o privi în față cu luciditate: moartea ființelor dragi, care după consumarea momentelor de rămas bun, aduce jale în inima celor rămași (Facere 50, 1); moartea îl așteaptă pe fiecare, căci fiecare va vedea moartea (Psalmul 89, 49; Luca 2, 26; Ioan 8, 51). Moartea este soarta comună tuturor oamenilor, calea întregii lumi (I Regi 2, 2). Însă avem biruința lui Hristos asupra morții care este o biruire a morții și stricăciunii ca fenomene fizice; este o biruire a păcatului și a patimilor pe care le naște și le sporește spectrul morții. Înțelesul ei nu se va limpezi decât la sfârșitul veacurilor, la învierea de obște. Prin lucrarea mântuitoare a lui Hristos osânda morții a fost strămutată. Va mai fi încă moarte până la învierea de obște, la sfârșitul veacurilor, dar ea nu mai domnește peste cei uniți cu Hristos prin Sfintele Taine și prin împlinirea dumnezeieștilor Sale porunci. Trupurile încă mor, dar moartea nu mai este nimicire, ci odihnă. Așadar, în actul suprem al Domnului Hristos, act de biruință asupra morții, și în Învierea Sa din morți, nu vedem doar simpla sculare din morți a omului Iisus, ci minunata, reala și definitivă noastră trecere în Hristos Cel răstignit și înviat, de la „moarte la viață, de pe pământ la cer”, momentul învierii morților, trecerea la viața cea veșnică, o trecere fundamentală, spirituală, a întregii lumi într-un alt plan de existență, la viața cea nouă nepieritoare, de comuniune cu Hristos Cel înviat și în El și prin El, cu întreaga Sfântă Treime: „Preacuratului Tău chip ne închinăm, Bunule, cerând iertare greșalelor noastre, Hristoase Dumnezeule; că de voie bine ai voit a Te sui cu trupul pe cruce, ca să izbăvești din robia

---

<sup>55</sup> Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan* apud P. Comșa, *Sfinții Părinți, acoperământul propovăduirii*, Editura ASA, București, 2006, p. 169.

vrăjmașului pe cei ce i-ai zidit. Pentru aceasta, cu mulțumire grăim  
Ție: Toate le-ai umplut de bucurie, Mântuitorul nostru, Cel ce ai venit  
să mântuiești lumea”<sup>56</sup>.

---

<sup>56</sup> \*\*\*, *Penticostarul*, Joi în săptămâna a treia după Paști, la Utrenie, după întâia  
Catismă, Sedelnele Octoihulului, Sedealna Crucii, glasul al II-lea, p. 122.